

EDUCACIÓN INFANTIL

UNIDADE DIDÁCTICA

8 marzo de

Lara Fuentes Enjamio (Psicóloga e Axente de Igualdade)

ÍNDICE DE CONTIDOS

INTRODUCCIÓN	¡Error! Marcador no definido.
8 de marzo:	4
E en Galicia?	4
O 8-M nas aulas de educación infantil	5
METODOLOXÍA	6
ACTIVIDADE 1. QUEN PODE?	7
OBXECTIVOS.....	7
DESCRICIÓN DA ACTIVIDADE.....	7
MATERIAIS UTILIZADOS.....	8
NOTAS TEÓRICAS.....	8
SABÍAS QUE?	9
ACTIVIDADE 2. AS PARELLAS DA IGUALDADE:.....	9
OBXECTIVOS.....	9
DESCRICIÓN DA ACTIVIDADE.....	9
MATERIAL UTILIZADO.....	10
NOTAS TEÓRICAS.....	11
SABÍAS QUE?	11
ACTIVIDADE 3. O PANO DA CORRESPONSABILIDADE.....	12
OBXECTIVOS.....	12
DESCRICIÓN DA ACTIVIDADE.....	12
MATERIAIS.....	13
NOTAS TEÓRICAS.....	14
SABÍAS QUE?	14
ACTIVIDADE 4. EXPERIMENTOS POLA IGUALDADE.....	15
OBXECTIVOS.....	15
DESCRICIÓN DA ACTIVIDADE.....	15
MATERIAIS.....	16
NOTAS TEÓRICAS.....	17
SABÍAS QUE?	17
ACTIVIDADE 5. RACHANDO ESTEREOTIPOS.....	18

OBXECTIVOS.....	18
DESCRICIÓN DA ACTIVIDADE.....	18
MATERIAIS.....	18
NOTAS TEÓRICAS.....	20
SABÍAS QUE?	20
BIBLIOGRAFÍA E RECURSOS DE INTERESE.....	21

Edita: Asociación Socio-Pedagóxica Galega (AS-PG) e CIG-Ensino.

Autora: Lara Fuentes Enjamio

Permítese a reprodución parcial ou total dos contidos desta publicación sempre e cando se realice sen ánimo de lucro e se cite a súa procedencia e autoría.

Marzo de 2023

INTRODUCCIÓN

O sistema educativo é un recurso de socialización moi rico para desenvolver prácticas que garantan a educación inclusiva e equitativa. Educar non é só transmitir coñecementos, é recoñecible o seu poder transformador no pensamento das nenas, nenos e nenes. A educación en igualdade implica a mirada de xénero para garantir a equidade e non discriminación. Un cambio de enfoque que faría que a escola deixara de ser un mecanismo de transmisión social para converterse nun espazo para a verdadeira transformación. Esta transformación prodúcese tanto no alumnado coma no persoal docente. O labor docente non so é transformador para o alumando tamén o é para o profesorado.

O recente informe Reimaginar juntos nuestros futuros: Un nuevo contrato social para la educación¹ que consiste nunha revisión e renovación do famoso informe Delors², entende a educación en igualdade de xénero e a loita contra as desigualdades como unha das prioridades curriculares para o futuro da educación. Segundo este informe, os principios subxacentes á igualdade deben aprenderse desde idades temperás e en todas as etapas educativas. Os valores en igualdade han de ser coherentes en todas as contornas onde as crianzas e rapazada socializa, como é o fogar, as aulas, o patio, a escola e a comunidade. A estas contornas máis “clásicas” debemos engadir as redes sociais e os medios de comunicación, espazos de relación e por conseguinte de socialización.

A socialización enténdese como aquel proceso que atravesamos as persoas para converternos en membros dunha sociedade pero esta socialización non é igual para unhas que para outros. Os espazos educativos reproducen de acordo con esta teoría da socialización diferencial de xénero, códigos e normas de conduta asignadas a cada sexo e as nenas e os nenos adquiren unha identidade diferenciada. A pesar dos moitos avances en materia de igualdade, sigue habendo fortes diferenciacións e xorde o coñecido como espellismo da igualdade. Este concepto, definido por Amelia Valcárcel, fai referencia a falsa aparencia de igualdade froito do recoñecemento da igualdade formal entre todas as persoas. É dicir, no momento en que non existen leis claramente discriminatorias, como pasaba ata tempo recente, enténdese que a igualdade xa existe e que as desigualdades poden entenderse, unicamente, como cuestións

¹ Comisión Internacional sobre os Futuros da Educación (2022). Reimaginar juntos nuestros futuros: un nuevo contrato social para la educación. Organización das Nacións Unidas para a Educación, a Ciencia e a Cultura.

² Delors, J. (1996). “Los cuatro pilares de la educación” en La educación encierra un tesoro. Informe de la UNESCO de la Comisión Internacional sobre Educación para el siglo XXI. Santillana/UNESCO.

individuais.

Así e todo a desigualdade entre mulleres e homes segue sendo algo real e tanxible, evidenciada nos datos de pobreza, emprego, salarios, posicións de poder ou vítimas de violencia machista.

Por todo isto, camiñar cara a unha pedagogía e escola coeducativas, pasa primeiro por recoñecer o modelo sexista, androcéntrico e lgbtifóbico que temos, para posteriormente analizar como se reproducen na escola e, por último, aplicar medidas e actuacións para converter a escola nun espazo coeducativo real.

Esta unidade didáctica pretende ser unha ferramenta de utilidade para o persoal docente que lle permita incluír no currículo educativo a perspectiva de xénero.

8 de marzo:

Aínda que non será ata o 1997 en que a Organización das Nacións unidas aprobe unha resolución para declarar o 8 de marzo o Día Internacional da Muller, este foi o resultado de máis dun século de mobilización en prol dos dereitos das mulleres.

As manifestacións feministas de mediados do século XIX en Estados Unidos e Inglaterra, directamente vinculadas coas consecuencias da industrialización, foron sinaladas como grandes fitos na historia feminista e da conmemoración do 8 de marzo. Nestas mobilizacións as mulleres demandaban mellores condicións de traballo e o recoñecemento do dereito fundamental ao voto. En marzo de 1875 centenaes de mulleres da fábrica téxtil de Nova York protestaron e manifestáronse pola desigualdade salarial respecto dos seus compañeiros. Estas protestas desencadenaron unha brutal represión que terminou co asasinato de 120 traballadoras.

E en Galicia?

O que non é tan sabido é que en Galicia tamén se produciron importantes mobilizacións de mulleres por motivos similares.

En 1857 produciuse a primeira folga de mulleres da historia de España levada a cabo na fábrica de Tabacos da Coruña, onde traballaban miles de mulleres nunha situación moi precaria. Entraban a traballar arredor dos sete ou oito anos, cunhas xornadas de doce ou trece horas a traballar e pasaban na fábrica toda a vida cobrando un soldo miserento, entre a metade e un terzo do que cobraban os homes. Fartas das malas condicións e da mecanización que poñía en risco os seus traballos, o sete de decembro dese ano iniciaron unha protesta na que destruíron

grande parte da maquinaria.

O 8 de marzo que hoxe en día coñecemos é o resultado de diversas loitas sociais que se uniron para reivindicar os dereitos das mulleres.

A primeira manifestación con motivo do día da muller produciuse en 1976 e, non estando autorizada, foi reprimida pola policía. Un ano despois, coincidindo coa proclamación da ONU, España celebrou a primeira concentración autorizada con motivo do 8-M, onde as mulleres españolas aproveitaron para reivindicar cuestións como a necesidade de recibir educación sexual, a legalización da venda de anticonceptivos e a despenalización do aborto.

Corenta anos despois de reivindicacións, chegouse a ao 8-M do 2018, un fito histórico no que millóns de mulleres de todo o mundo secundaron a Folga Internacional Feminista. Desde ese momento, milleiros de mulleres saen á rúa para denunciar as desigualdades de xénero

O 8-M nas aulas de educación infantil

O 8 de Marzo, día Internacional da Mulleres, é un bo momento para introducir e/ou afondar nas aulas sobre as desigualdades de xénero, tanto dentro dos centros educativos como a nivel social.

As asignacións baseadas no sistema binario sexo-xénero prescriben normas de comportamento de ser e sentir(se), toda vez que se habita un ou outro corpo. Na infancia incorpóranse as fronteiras e limitacións establecidas no mundo adulto como propias de homes e mulleres, operando como medio de recoñecemento, de promoción e reforzamento ou de inhibición, de invisibilización e de castigo de determinadas actitudes de nenas e nenos.

Na etapa infantil, a rapazada está creando a súa identidade de xénero e desenvolvendo as súas habilidades relacionais. Por iso, resulta urxente traballar por un modelo que represente a todo o mundo por igual, que rache cos roles e estereotipos da sociedade actual e que fomente as relacións afectivas respectuosas e igualitarias.

METODOLOXÍA

As actividades que se recollen nesta unidade didáctica están baseadas en metodoloxías participativas e vivencias, nas que o alumnado forma parte activa do seu proceso de aprendizaxe. Estas facilitan a adquisición de conceptos e contidos a partir de dinámicas que fomentan a reflexión, o traballo autónomo e colaborativo e o pensamento crítico. Fomentaranse as vías para a comunicación non violenta e o establecemento de relacións igualitarias na rapazada.

A formulación metodolóxica desta unidade didáctica utiliza un enfoque integrador de xénero, articulado en actividades participativas e lúdicas que resulten motivadoras tanto para o profesorado como para o alumnado.

Con estas unidades didácticas procuramos o afastamento da visión adultocéntrica da rapazada. As actividades que aquí se presentan entenden ao profesorado nunha posición de orientador/a nos intereses do alumnado. É fundamental considerar dun modo protagónico os discursos e actuacións da rapazada para coñecer as súas propias experiencias e subxectividades e considerar as nenas e nenos como suxeitos políticos e sociais capaces de interpretar a súa realidade e de transformala. Con estas actividades queremos favorecer canles para o fomento dos valores igualitarios, xerando un espazo de confianza e aprendizaxe mútua, a través da reflexión crítica e o xogo.

ACTIVIDADE 1. QUEN PODE?

OBXECTIVOS

- Rachar cos estereotipos de xénero asociados ás actividades e os xoguetes.
- Reflexionar sobre a liberdade para a escollo e execución de actividades.
- Fomentar o diálogo libre de estereotipos.
- Identificar diferentes formas de expresión de emocións.

DESCRIPCIÓN DA ACTIVIDADE

O alumnado colocárase en círculo e a facilitadora da actividade tamén formará parte deste. Realízase unha breve introdución sobre as diferentes habilidades e capacidades das persoas, os gustos e as afeccións. Pódense lanzar preguntas para que o alumnado responda, por exemplo, sobre cal é a súa actividade favorita, a súa película ou xogo.

A continuación, lanzárase unha misión: Descubrir que poden facer as crianzas desa aula. Para iso, fanse varias preguntas coas seguintes indicacións:

- Quen desta clase pode (ACTIVIDADE) que levante a man?
- Agora, quero ver unha demostración, (o alumnado representará a actividade ou acción indicada).

Fanse estas preguntas en relación a diferentes actividades: cantar, bailar, xogar ao fútbol, xogar con bonecas, xogos de construción, etc.

Indicaremos que poderán recrear que o fan, aínda que non teñan os elementos necesarios, facendo un xogo de mímica.

Co obxectivo de captar mellor a atención e facilitar a comprensión, utilizaranse imaxes de nenos e nenas realizando as diferentes actividades. Estas imaxes han de ser impresas en tamaño A4 e A3 e preferiblemente plastificadas ou protexidas con fundas.

Algunhas das actividades poden ser: cantar, bailar, dar abrazos, xogar ao fútbol, xogar con bonecas, limpar, ordenar a habitación, facer a comida, etc.

A continuación un exemplo das imaxes utilizadas:

Imaxes: freepik

É importante incidir nos elementos necesarios para realizar calquera destas actividades, poñendo énfase no corpo e en que todas as persoas poden facer calquera das actividades que se presentan.

MATERIAIS

- Aula ampla e cómoda.
- Imaxes de diferentes actividades.
- Obxectos complementarios: bonecas, coches, vasoiras, etc.

NOTAS TEÓRICAS

Os xoguetes e o xogo constitúen importantes ferramentas de socialización que participan no desenvolvemento da femineidade e da masculinidade. Os xoguetes convértese en instrumentos socializadores e educativos que transmiten un determinado sistema de valores socioculturais (Álvarez, Carrera e Cid, 2017).³A rapazada ten que ter claro que non hai xoguetes nin xogos específicos para cada xénero, polo tanto deben ser libres de escoller con que e como xogar.

Historicamente ás nenas asignáronlles un tipo de xoguetes e aos nenos outros. Se analizamos as características deste tipo de obxectos e a maneira de xogar con eles vemos grandes diferenzas. Os xoguetes socialmente asignados ao femineo (bonecas, cociñiñas, maquixalle, etc) fomentan un xogo simbólico máis ben individual, no que se fomenta a expresión de emocións e a linguaxe. Ademais representan as tarefas da casa e de coidados (rol tradicionalmente asociado as mulleres) ou a importancia da beleza. Por outra banda, os xoguetes socialmente

³ Álvarez, Carrera e Cid (2017) ¿Juegos de niñas y juegos de niños? La influencia de los estereotipos de género en la elección de juguetes. Revista de estudios psicológicos y educación, nºExtra 5.

asignados aos rapaces (balóns, pistolas, espadas, construción, coches, etc.) fomentan un xogo grupal para o que é preciso un espazo máis amplo e no que se recorre á violencia. Os xoguetes tradicionalmente asignados aos nenos reproducen o rol produtivo asociado socialmente aos homes.

SABÍAS QUE?

A finais do ano 2022 entrou en vigor o **Código de Autorregulación da publicidade infantil de xoguetes**, un acordo asinado polo Ministerio de Consumo, a Asociación Española de fabricantes de xoguetes (AEFJ) e Autocontrol. Podes consultar este acordo nesta [ligazón](#).

Este novo código, que substitúe ao de 2015, ten entre os seus obxectivos a procura de anuncios máis igualitarios, veraces e construtivos. Entre as medidas destaca o fomento dunha imaxe plural, igualitaria e libre de estereotipos, a prohibición da caracterización das nenas con connotacións sexuais e a asociación exclusiva de xoguetes que reproduzan roles, por exemplo, de coidado, traballo doméstico e beleza con elas, e de acción actividade física ou tecnoloxía con eles. Ademais, tamén se prohíbe a indicación expresa ou tácita de que os xoguetes son para un ou outro sexo nin se farán asignación de cores rosa-azul.

ACTIVIDADE 2. AS PARELLAS DA IGUALDADE:

OBXECTIVOS

- Identificar os roles e estereotipos asociados ás habilidades e capacidades de mulleres e homes.
- Visibilizar a diversidade nas profesións.
- Fomentar o recoñecemento e valoración das habilidades de cada persoa.
-

DESCRIPCIÓN DA ACTIVIDADE

O alumnado colocárase en círculo para recibir as instrucións da actividade. Explicaráselle que cada persoa recibirá unha carta, terán que vela con moita atención e se teñen algunha dúbida poden preguntar.

Explicase que terán que atopar a súa parella. Non son parellas idénticas peros si

que son iguais. Para averiguar quen ten a carta similar terán que facer varias preguntas. Se hai tres respostas afirmativas, poderán amosarse as cartas, emparellarse e colocarse nun lado da aula.

Por exemplo:

- Na túa carta hai unha persoa cun peite?
- Na túa carta hai unha persoa cunha bata branca?
- Na túa carta hai un can?

Se as tres respostas son afirmativas, amósanse as cartas e descubrirán se se trata de cartas "iguais". De ser así, daranse a man e colocaranse nun lado da aula, ata que todo o grupo atope as súas parellas.

Unha vez que todas as persoas están emparelladas, colocaranse en círculo, ao carón da súa parella.

Parella a parella, interpretarán ao resto do alumnado a carta, o oficio ao que se fai referencia. O resto terán que adiviñar de que oficio se trata. Amosaranse as cartas para ver que se trata dunha muller e dun home facendo a mesma actividade/oficio.

Preguntarase:

- Que é necesario para ser bombeira/bombeiro?
- Que fan esas persoas?
- Quen pode ser bombeira/bombeiro?

Reflexión:

Os oficios non teñen xénero, calquera persoa que lle guste, teña a formación ou habilidades necesarias, pode desempeñar o oficio que desexe, independentemente do seu sexo e xénero.

MATERIAIS

- Tarxetas plastificadas que representen a homes e mulleres realizando diferentes profesións.
- Un espazo amplo para moverse.

NOTAS TEÓRICAS

A partir dos tres anos, a rapazada adquire a identidade básica de xénero. Esta identidade constitúe un rótulo que funciona como filtro no procesamento da información, o que leva ás persoas a valorar o que é apropiado e inapropiado respecto ao seu xénero, tal e como se asumiu socialmente. Así as/os nenas/os recorren a este “rótulo” da súa identidade para aceptar ou rexeitar actividades, xogos, vestimenta, comportamentos, etc.

As eleccións de estudos e profesións por parte do alumnado segue estando nesgado polos roles e estereotipos de xénero. Moitas veces téndese a pensar que este desigual acceso e elección de empregos e ocupacións é natural e pertence á libre elección das persoas pero a realidade é que nenas e nenos desde as primeiras idades, reciben continuamente mensaxes que transmiten que as profesións, os traballos e as posicións no mundo laboral son diferentes para mulleres e para homes.

SABÍAS QUE?

A última análise publicada pola OCDE no informe “Panorama da Educación”⁴ reafirma que en case todos os países as mulleres son maioría no ámbito da saúde e do benestar pero están infrarrepresentadas nas ciencias, tecnoloxías, matemáticas e enxeñerías. Un estudo titulado “The ABC of Gender Equality in Education”⁵ conclúe que a menor presenza de rapazas nas carreiras técnicas podería estar xustificada pola falta de confianza en si mesmas á hora de recoñecer as súas propias habilidades en matemáticas e/ou tecnoloxía, ligada a unha combinación de estereotipos e expectativas sociais, xunto á falta de referentes científicos nos que verse reflectidas.

⁴ Paronorama da educación. Indicadores da OCDE 2022: Dispoñible [aquí](#).

⁵ “The ABC of Gender Equality in Education” OCDE, 2015: Dispoñible [aquí](#).

ACTIVIDADE 3. O PANO DA CORRESPONSABILIDADE

OBXECTIVOS

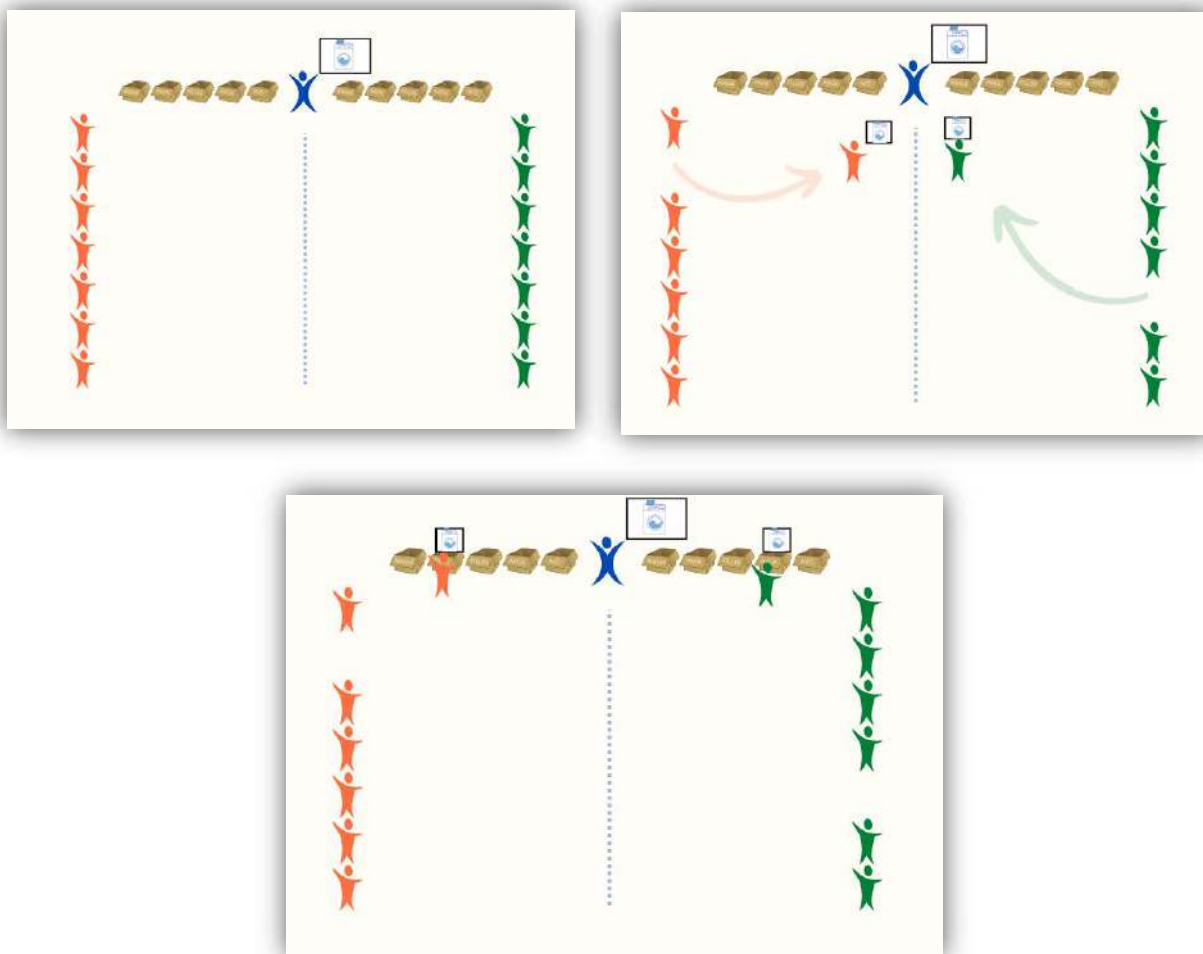
- Identificar as diferentes tarefas da casa e de cuidados.
- Recoñecer a implicación e carga da realización de certas actividades.
- Reflexionar sobre a corresponsabilidade e o reparto xusto.
- Visibilizar diferentes modelos de familia e organización.
-

DESCRIPCIÓN DA ACTIVIDADE

Esta é unha actividade baseada nun xogo tradicional como é o xogo do pano pero esta vez cun contido claro para traballar: as tarefas da casa e de cuidados.

Divídese o alumnado en dous grupos. Cada grupo terá unhas fotografías/debuxos que representan diferentes tarefas da casa: lavar a roupa, tender a roupa, ir á compra, facer a comida, coidar dos/as fillos/as, coidar de persoas maiores, facer arranxos, etc. Cada grupo dividirá estas tarefas entre as persoas que o compoñen. Pode darse a situación de que unha persoa teña varias tarefas. Unha vez que cada persoa teña claro cal é a súa tarefa, comeza o xogo.

A docente estará no medio, entre un grupo e outro e dirá en alto unha tarefa, amosando o debuxo que corresponda. A persoa de cada grupo que teña esta actividade, correrá cara o centro, tratará de chegar en primeira posición e golpear a man da docente. Unha vez que cheguen ao centro, cada persoa colocará a imaxe da tarefa nunha caixa, en función de quen realiza esa tarefa na súa casa: mamá, papá, filla, fillo, avoa, avó, etc. Esta pode ser unha boa oportunidade para visibilizar a diversidade de familias e existentes.

Imaxes: representación gráfica do funcionamento do xogo.

Farase o mesmo con todas as tarefas da casa escollidas. Unha vez que todo o alumnado participe na "carreira", colleranse as caixas de ambos grupos.

Observaremos que caixa ten máis tarefas, se están ben repartidas, se todo o mundo asume o mesmo número de actividades, canto tempo leva desenvolver cada unha das actividades, se hai algunha máis sinxela que outra, etc.

Se estas tarefas non están ben repartidas, animaremos a que cada grupo as distribúa dunha maneira máis equitativa e xusta. Este novo reparto dará pé a falar da **corresponsabilidade** e da importancia de asumir as responsabilidades da casa e de coidados entre todas as persoas que conforman a familia. A rapazada tamén ha de ter responsabilidades no fogar, sempre acorde á súa idade.

MATERIAIS

- Imaxes plastificadas que representen diferentes tarefas domésticas e de coidados, (unha copia para cada grupo e outra para a facilitadora da

actividade).

- Caixas (de cartón ou outro material) con carteis identificativos.

NOTAS TEÓRICAS

A corresponsabilidade defínese como a distribución equilibrada, equitativa e funcional da planificación, organización e realización das tarefas domésticas, do coidado de menores e persoas dependentes, dos espazos educativos e do traballo remunerado. A corresponsabilidade interpela á responsabilidade dun reparto social equitativo de todas as tarefas e os usos do tempo.

Segundo os datos recollidos no INE no estudo Mujeres y Hombres en España, dispoñible nesta [ligazón](#), o 33,9% das mulleres traballadoras dedican catro horas diarias ao coidado e educación de fillos/as e netos/as, fronte o 36,7% dos homes traballadores que dedican 2 horas a esta actividade.

A porcentaxe máis alta de mulleres traballadoras (43,3%) realiza tarefas domésticas e de coidados arredor de dúas horas diarias. A porcentaxe máis alta de homes traballadores (42,5%) dedican unha hora diaria a estas tarefas.

SABÍAS QUE?

A carga mental fai referencia ao proceso de pensamento e organización das tarefas domésticas. Aínda que a realización das tarefas sexan repartidas, o tempo destinado a pensar e planificar as comidas, a compra, as necesidades de todas as persoas que forman parte da familia, etc. non o está.

A carga mental é un esforzo que ata hai pouco non se tiña en consideración, a pesar de ser a causa, en moitas ocasións, do aumento dos niveis de estrés e ansiedade.

No Informe de **O custe da conciliación** (dispoñible nesta [ligazón](#)) explícase o sacrificio que supón a conciliación, indagando especialmente naquelas tarefas relacionadas coa xestión emocional, as máis invisibles.

ACTIVIDADE 4. EXPERIMENTOS POLA IGUALDADE

OBXECTIVOS

- Estimular a curiosidade pola ciencia.
- Visibilizar que a ciencia pode estar ao alcance de todas as persoas, independentemente que sexan mulleres ou homes.
- Visibilizar e recoñecer as achegas das mulleres no ámbito científico.

DESCRIPCIÓN DA ACTIVIDADE

En primeiro lugar, recolleranse as ideas que a rapazada ten sobre a ciencia, as persoas científicas, inventoras (que fan, que características teñen, como son, etc).

As ideas principais desta reflexión recolleranse no encerado e estarán visibles durante toda a sesión.

A continuación, as participantes converteranse en científicas e científicos que levarán a cabo varios experimentos.

A continuación, sinálanse dous experimentos sinxelos que se poden levar a cabo nunha aula e con poucos materiais pero existen moitas posibilidades:

Debuxos que se moven:

Para este experimento utilizaranse pratos desbotables, un rotulador de encerado e auga.

Cada participante fará os debuxos que desexe nun destes pratos e esperaranse uns minutos. A continuación, vértese auga sobre o prato. Os debuxos comezarán a flotar e moverse.

O material misterioso:

Neste experimento utilizarase fécula de millo (ou "Maicena") e auga. Mestúrase unha cunca de Maicena, media cunca de auga e colorante alimenticio (opcional). Verterase a mestura nun recipiente. O alumnado comprobará como exercendo presión (amasando) esta substancia vólvese sólida e cando deixan de facelo volve a estado líquido.

Unha vez realizados os experimentos, reflexionaremos sobre o que o alumnado sentiu facéndoos. A continuación, pasaremos a amosar algúns inventos e

experimentos que nos facilitan a vida coa axuda de varias imaxes. Preguntaráselle á rapazada para que serven e como se imaxinan que eran esas persoas que os descubriron (recorremos ao listado feito no inicio da sesión).

A continuación, asociarase cada invento á persoa que o fixo; facendo fincapé en que se trata de mulleres científicas e inventoras.

**Josephine
Cochrane**

**Heidy
Lamarr**

**Mary
Anderson**

MATERIAIS

- Pratos desbotables
- Rotulador de encerado.
- Auga.
- Maicena.
- Recipientes

- Colorante alimenticio (opcional).
- Proxector e pantalla.

NOTAS TEÓRICAS

A invisibilización é o proceso de ocultación das mulleres e da súa historia. Forma histórica de violencia contra as mulleres, propia do andocentrismo, en virtude da que se ignoran e manteñen ocultos nomes e pasaxes históricas e sociais relevantes protagonizadas por mulleres.

O resultado é a ausencia de referentes, e o coñecemento parcial, sempre masculino, da Historia, da Filosofía, da Literatura, da Política, da Arte, da Ciencia... En definitiva, o esquecemento intencionado dos actos, logros e pensamentos da metade da poboación, tanto dun modo xenérico, como en exemplos concretos en que moitos homes recibiron o recoñecemento que correspondía ás súas compañeiras.

SABÍAS QUE?

Ao longo da historia, moitas científicas viron invisibilizados os seus descubrimentos ou atribuídos a homes, un fenómeno que deriva do chamado efecto Mateo, proposto en 1968 polo sociólogo Robert King Merton, que tomou o nome da parábola dos talentos enunciados por este evanxelista “Porque a quen ten, daráselle e terá máis, pero ao quen non ten quitaráselle aínda o que ten” (Mateo 25: 13-30). Este efecto Mateo facía referencia a que os investigadores que xa alcanzaran o recoñecemento seguen concentrando o mellor financiamento, premios ou proxectos. Curiosamente, Robert King Merton asinou este artigo en solitario, a pesar de que o escribira xunto á tamén socióloga Harriet Zuckerman. Décadas despois, a historiadora Margaret Rossiter, da Universidade de Conell, cuñou a expresión **efecto Matilda**, a versión feminina do efecto Mateo, para a supresión sistémica de información sobre mulleres na historia da ciencia, e a

negación da contribución das mulleres científicas na investigación, cuxo traballo a miúdo se atribúe aos seus colegas masculinos.

ACTIVIDADE 5. RACHANDO ESTEREOTIPOS

OBXECTIVOS

- Desmontar os estereotipos de xénero presentes na sociedade.
- Visibilizar que nenas e nenos son iguais.
- Fomentar a comunicación e o traballo en equipo.

DESCRICIÓN DA ACTIVIDADE

O alumnado colocárase en dúas filas. Cada participante terá unha folla de periódico e a última persoa contará cunha folla extra. Terán que ir avanzando sen tocar o chan ata a meta. Para iso, o grupo terá que traballar en equipo para deseñar unha estratexia e conseguir que todas as persoas cheguen ao punto final.

Cando unha persoa chegue á meta, leráselle unha afirmación e terá que decidir se é verdadeira ou falsa. Collerá a afirmación (papel) e terá que colocala nun dos dous taboleiros dispostos na aula que teñen escritas as palabras verdadeiro e falso.

Cando todo o grupo chegue á meta e teña colocadas cada unha das afirmacións, pasaremos a comprobar os resultados.

A revisión desas afirmacións fomentará a reflexión no grupo e a argumentación. Aquelas afirmacións negativas (que reforzan estereotipos de xénero) serán rachadas e desbotadas simbolizando o fin destas ideas limitadoras.

Coas afirmacións consideradas verdadeiras, realizarase un póster acompañado de debuxos e colocárase nun lugar destacado da aula.

MATERIAIS

- Follas de periódico.
- Taboleiros.
- Cinta adhesiva.
- Cartolinas e rotuladores.

- Afirmacións impresas

Afirmacións impresas (a modo de exemplo):

Debemos respectar a todas as persoas
Aos nenos non lle gustan as películas de princesas
Insultar a un compañeiro por como viste non é algo importante
As nenas son máis traballadoras
As nenas e os nenos somos iguais
O rosa é unha cor de nenas
Non hai moitas mulleres presidentas porque non saben tanto.
As nenas e os nenos poden usar calquera cor.
Os nenos non poden levar saias.
Calquera home ou muller pode traballar do que queira.
As nenas non lle gustan os videoxogos.
Os nenos xogan mellor ao fútbol que as nenas.
Os nenos non poden pintar as uñas.
As tarefas domésticas teñen que ser repartidas entre mulleres e homes
Nenas e nenos podemos vestir como queiramos
Etc.

NOTAS TEÓRICAS

Os estereotipos de xénero son unha visión xeralizada ou unha idea preconcebida sobre os atributos ou as características, ou os papeis que posúen ou deberán posuír ou desempeñar as mulleres e os homes.

Os estereotipos de xénero son perxudiciais porque limitan as capacidades das mulleres e dos homes para desenvolver as súas características persoais, seguir as súas carreiras profesionais e tomar as decisión sobre as súas vidas.

Os estereotipos de xénero teñen unhas consecuencias negativas para todas as persoas, posto que nos obriga a aferrarnos a padróns de comportamento, cognición e condutas preestablecidas que poden facernos sentir atrapadas ou atropados nunha serie de costumes e prexuizos.

SABÍAS QUE?

Nunha investigación titulada “Socialization of Gender Stereotypes Related to Attributes and Professions Among Young Spanish School-aged Children”⁶ atopouse que desde os catro anos, nenas e nenos coñecen os estereotipos de xénero e aplícanos para construír expectativas nesgadas sobre os atributos das outras persoas.

Nun experimento realizado nesta investigación, pedíuselle a menores de entre catro e nove anos que escollesen entre un grupo de fotos de homes e mulleres descoñecidos, aqueles que lles parecerán “moi intelixentes”. O 70% das veces escollían a un home (adulto ou neno) fronte a unha muller.

⁶ Irene Solbes-Canales, Susana Valverde-Montesino y Pablo Herranz-Hernández. “Socialization of Gender Stereotypes Related to Attributes and Professions Among Young Spanish School-Aged Children”. *Front. Psychol.*, 24 April 2020. DOI: [10.3389/fpsyg.2020.00609](https://doi.org/10.3389/fpsyg.2020.00609).

BIBLIOGRAFÍA E RECURSOS DE INTERESE

Álvarez, Carrera e Cid (2017) **¿Juegos de niñas y juegos de niños? La influencia de los estereotipos de género en la elección de juguetes.** *Revista de estudios psicológicos y educación*, nºExtra 5.

AS-PG e CIG-Ensino. **Coeducación. Alicerce do ensino.** Disponible [aquí](#).

AS-PG e CIG-Ensino. **Tecendo redes de igualdade.** Disponible [aquí](#).

Bacete, Ritxar (2017) **Nuevos hombres buenos. La masculinidad en la era del feminismo.** Península.

Canales, Valverde-Montesino, Herranz-Hernández (2020) **"Socialization of Gender Stereotypes Related to Attributes and Professions Among Young Spanish School-Aged Children"**. *Front. Psychol.*, 24 April 2020.

Chao, Luca (2023) **Feminismo en cen palabras.** Editorial Galaxia

Comisión Internacional sobre os Futuros da Educación (2022). **Reimaginar juntos nuestros futuros: un nuevo contrato social para la educación.** Organización das Nacións Unidas para a Educación, a Ciencia e a Cultura.

Delors, J. (1996). **"Los cuatro pilares de la educación"** en **La educación encierra un tesoro.** Informe de la UNESCO de la Comisión Internacional sobre Educación para el siglo XXI. Santillana/UNESCO.

Domínguez, Yolanda (2021) **Maldito estereotipo. ¡Así te manipulan los medios y las imágenes!** Penguin Random House

Duque, Isa (2022) **Acercarse a la generación Z. Una guía para entender a la juventud actual sin prejuicios.** Zenith

Entreculturas (2020). **Un mundo en igualdad.** Fundación Entreculturas.

Junior Report. **Mujeres en el deporte (2020-2021).** Disponible en <https://subscriber.junior-report.media/es/mujeres-en-el-deporte/>

Pintos, Xoana (2021) **Tiven a chave, a bicicleta e os catro libros.** Primeiras científicas na Universidade de Santiago. Editorial Galaxia.

Ranea Triviño, Beatriz (2021) **Desarmar la masculinidad.** Catarata.

Rodríguez, E., Calderón, D., Kuric, S., Sanmartín, A., (2021). **Barómetro Juventud y Género 2021. Identidades, representaciones y experiencias en una realidad social compleja.** Madrid. Centro Reina Sofía sobre Adolescencia y Juventud, Fad. DOI: 10.5281/zenodo.5205628

Rey e Rolland (2021) **Pioneiras da ciencia en Galicia.** Editorial Galaxia

Sanmartín Ortí, A., Kuric Kardelis, S. & Gómez Miguel, A. (2022). **La caja de la masculinidad: construcción, actitudes e impacto en la juventud española.** Madrid:

Centro Reina Sofía sobre adolescencia y juventud, Fundación Fad Juventud. DOI: 10.5281/zenodo.7319236. Disponible [aquí](#).

Secretaría Xeral da Igualdade (2021). **Guía coeducativa para os centros escolares de Galicia**. Disponible [aquí](#).

Tomé González, Amparo; Subirats Martori, Marina (2007) **Balones fuera: reconstruir os espazos desde la coeducación**. Barcelona, Editorial Octaedro.

UNESCO Etxea (2018). **Guía didáctica. Construyendo feminidades y masculinidades alternativas, diversas e igualitarias**. UNESCO.

ALGÚNS VÍDEOS PARA UTILIZAR NAS AULAS

No more matildas: https://www.youtube.com/watch?v=Fx0ztzf-2V0&ab_channel=%23NoMoreMatildas

Como perciben os nenos a fenda salarial?
https://www.youtube.com/watch?v=XIW01sw2LTk&ab_channel=DineroEnImagen

Experimento noruego. Nenos e fenda salarial entre mulleres e homes:
https://www.youtube.com/watch?v=XIW01sw2LTk&ab_channel=DineroEnImagen

No te ha pasado que? Micromachismos:
https://www.youtube.com/watch?v=WVRKdakH6fw&ab_channel=elDiarioes

Someone swapped the batman and catwoman character models:
https://www.youtube.com/watch?v=JUWBoYwAgaE&ab_channel=PhantomThiefIrwin2

La mente en pañales. Educación. Educación diferencial:
https://www.youtube.com/watch?v=gGhwwp-mA4s&ab_channel=Coeducacci%C3%B3Cooperativa

Anuncio australiano. Domestic violence commercial:
https://www.youtube.com/watch?v=c96dktDFgyk&ab_channel=CarolinaPoerio

Que significa facer algo como unha nena?:
https://www.youtube.com/watch?v=u2zY90c5dVg&ab_channel=G%C3%A9neroyMetodolog%C3%ADas

Por que a xente cree nas *fakenews*?:
https://www.youtube.com/watch?v=2uCNW8s57nU&ab_channel=elDiarioes

"1977" La Peque:
https://www.youtube.com/watch?v=MV4GyYp4Ku4&ab_channel=RosaSanchisiCaudet

Consentimento a través dunha cunca de té:
https://www.youtube.com/watch?v=E4WTnJCMrH8&t=1s&ab_channel=LaVozdeAsierSola

"Conectar sin que nos raye" Psico Woman:
https://www.youtube.com/watch?v=xJx93ZGyJ44&ab_channel=PsicoWoman

